

Suriye'nin Kriz Yönetim Stratejisi

Prof. Dr. Hasan Tahsin FENDOĞLU
Anayasa Hukukçusu

Tarihi Suriye bilindiği gibi Lübnan'ı da kapsayan ve Gazze'ye kadar uzayan daha geniş bir coğrafyanın adıdır. Fransızlar, bölgeden ayrılırken Suriye'nin bazı topraklarıyla **Lübnan** devletini kurdular, tarihi coğrafya yerine siyasi coğrafya oluştu.

1. Suriye'de İktidar Kanadı;

- a. Suriye, Anayasa'nın 8 nci maddesine göre **tek parti** tarafından yönetilmektedir. Suriye'de problem, Suriye Devlet Başkanı Esed'in etrafını saran babası Hafız Esed döneminden kalan **sistemin adamlarından** kaynaklanmaktadır. Esed yönetiminin yıllardır reform sözü verdiği halde somut adımlar atmaması, **bürokrasideki** ciddi bir direncin varlığını kanıtlamaktadır (**Suriye'de bürokrasinin etkinliği**).
- b. **Aile ve statüko**. Hafız Esed'in ölümünün ardından yerine geçen Beşşar Esed ile birlikte uzun yıllardır sorunlu işleyen "**Esedizm**" sisteminde değişiklik yapılmamıştır. Esed, geldiği ilk günlerde sempati ile karşılanmış, özellikle 2000–2002 yılları arasında ülkede **ciddi reformlar** yapılmış, ancak sonrasında Baba Esed'in ailesi ve adamları, Beşar'ın daha fazla ileri gitmesine izin vermemişlerdir. Esed, 2004 yılında verdiği vaatlerin birçoğunu hala yerine getirmemiştir.
- c. Suriye'de **gizli servis** sivil toplumun gelişmesini önleyen rejimin elindeki etkili silahlardan biridir.
- d. **Suriye'deki Nusayri** rejimi kendisini koruması için yüzde **82'si** Sünnilerden müteşekkil Suriye **ordusuna** güvenmemektedir.
Suriye Ordusu'nun, Tunus ve Mısır'dakiler gibi, bir ayaklanmayı bastırması, halkına karşı silah kullanması beklenmemektedir. Bu nedenle belki de, Esed'in stratejisi Nusayri cemaatini Sünni Arap çoğunluğa karşı **mezhep savaşına** sürükleyip kıyı dağlarında bir Nusayri toplumu oluşturmak olabilir.
- e. Suriye'de iktidar kanadının **kriz yönetim stratejisi** kötüdür. Şöyle ki,
 - I. **Ürdün ve Fas** halka kulak vermiş ve krizi en iyi yöneten iki ülke olmuştur.
 - II. **Tunus** ise önce polisi sonra askeri kullanmış, ikisi de tutmayınca Bin Ali, Suudi Arabistan'a kaçmıştır.
 - III. **Mısır'da** Mübarek durumu erken fark etmiştir. Önce halkı biri birine düşürerek sorunu çözeceğini zannetti. İskenderiye'de Kilise'yi bombalattı, suçu Müslümanlara yıktı. Ama 40 yıllık **böl-yönet** stratejisi tutmadı, askerden yardım istedi, halka ateş açılmasını istedi ama asker halkına ateş açmadı; devrildi gitti, şimdi mahkemede halkına hesap veriyor.
 - IV. **Libya'da** Kaddafi en gaddar stratejiyi uyguladı. Paralı askerler ve uçakla halkına saldırdı, halkını öldürdü.
 - V. **Yemen** yönetimi de, **böl-yönet** taktiğini denedi, askeri-polisi halkına karşı kullandı.
 - VI. Krizi en kötü yöneten ülkelerden biri **Suriye** oldu. **15 Mart 2011** tarihinde Esed'e karşı isyan başladığında tankları halkın üzerine sürdü, mezhep kışkırtıcılığı yaptı, halkına karşı ateş açmayan Sünni askerleri öldürttü, parçalattı.

f. Esed yaşananları doğru okuyabilmiş değildir, **21. 06. 2011** tarihinde Şam'da yaptığı konuşmada, dağ fare doğurmuştur. Esed, kısaca "**çaresizim**" demek istemiş, istese de reform yapamayacağı anlaşılmıştır. Ailesinin lideri olmadığı, gerçek gücün ailesinde olduğu, onların üzerinde otoritesi olmadığı bir kez daha anlaşılmıştır.

Suriye'de Baas rejimini ayakta tutan komşularının tedirginliği olup, Suriye çökerse ne olacak kuşkusudur.

Halen Suriye'nin tek müttefiki İran ve Lübnan'daki Hizbullah'tır. İran ve Suriye'yi en zor zamanda destekleyen Türkiye, şimdilerde İran ve Suriye tarafından insafsızca eleştirilmektedir.

Rusya ve Çin, BM de Suriye'ye "uyarı" verilmesine karşı çıkıp, meşru müdafaa halini kullandığını söylemişlerdir.

2. Muhalefet kanadı;

Halkın bugüne kadar kendilerine derin acılar yaşatan mevcut rejime karşı patlaması için yeterince neden vardır. Ayrıca diğer Arap ülkelerinde benzer rejimlere karşı ayaklanan insanların belli noktalarda başarı göstermesi, eşyanın tabiatı gereği Suriye halkını motive etmektedir. Nitekim **Dera**'da başlayan hareketlilik her geçen gün yayılmaya devam etmektedir. Suriye ekonomisi halen zor durumdadır.

Suriye sokaklarında muhalefet yapanlar **homojen** (mütecannis) değildir. Her kesimden insan sokaktadır; liberaller, solcular ve İhvan. Muhalefet mezhep mücadelesini değil insan haklarını savunmaktadır. Suriye'deki haklı mücadele **mezhep mücadelesi** haline asla getirilmemelidir. Din veya mezhep merkezli bir çatışma, sadece Suriye ile sınırlı kalmayıp diğer bölge ülkelere de kayabilir. Suriye'deki problem mezhepsel değil, "**insan hakları merkezli**" dir. Halkın uyanık olması ve oynanmaya çalışılan oyuna gelmemesi gerekir. Esasen **Nusayri** azınlığının tahakkümü sadece Sünnilere yönelik olmayıp, toplumun farklı dini ve etnik kesimleri de benzer baskı ve kısıtlamalara maruzdur. **Suriye'de Mart 2011 den bugüne toplam en az 1500 kişinin öldüğü bildirilmektedir.**

PKK'nın Suriye kolu PYD öncülüğünde 9 Kürt Partisi, **Kandil**'de **Karayılan** ile görüşüp, Arap Baharını destekleme kararı almışlardır. Suriye'deki Kürtler, Esed'den "**özerklik**" istiyorlar.

Sünni Selefiler'in Suudi Arabistan ve Ürdün'de 2 uydu televizyonları bulunmaktadır ve savaş çağrılarını yapmaktadırlar.

İnsanlar yaşanan travmaların etkisi ile yavaş hareket edebilir. Hatta kimi noktalarda cesaretleri çok çabuk kırılabilir de. Ancak önümüzdeki günlerde Esed'ı zor günlerin beklediği aşikârdır. Önemli olan mücadele zemininin saptırılmadan devam etmesidir.

Suriye'de Anayasasının 49uncu maddesine göre İhvan'a üye olmanın cezası idamdır.

BM İnsan Hakları Konseyi temsilcisi Suriye'ye sokulmamıştır. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri **Navy Pillay**, Türkiye'nin bölgesinde ahlak otoritesi olduğunu, Suriyelilere kapılarını açtığını ve Ortadoğu'da kilit rol oynadığını belirtmiştir.

3. Olaylar;

Şam, Halep, Humus, Kamışlı'da korku kültürü ve psikolojisi daha rahat hissedebilmektedir, ancak bu korku eşiğinin aşıldığı belirtilebilir. Şam ve Halep henüz isyana katılmamıştır, bunlar Türkiye, ABD ve Batının "çekil" demesini beklemektedir.

Türkiye'ye 20 km uzaklıktaki **Cisr eş Şuğur** kentindeki çatışmalarda 1-2 gün içerisinde 120 polis/asker ölmüş, tanklar tahrip edilmiş, devlet binaları yakılmış, yıkılmıştır. Burada nüfus

Sünni-Arap, İslamcı gruplar etkindir. Öldürülen bu 120 kişi, halka silah sıklmayan polislerdir. Bunları öldüren de **şebiha** (hayalet) denilen özel istihbarat birimleridir.

4. Mülteciler;

Suriye'den kaçarak yurdumuza sığınan insanların sayısı yaklaşık 10.718 dir. Bunlar Hatay'ın Yayladağı İlçesinde çadırkentlere yerleştirilmişlerdir. Sinema ve TV izleme imkânları bulunmakta ve günde 3 öğün sıcak yemek verilmektedir. İsteyenler Suriye'ye geri dönebilmektedir. Bugün itibariyle 5000 kişi Suriye'ye geri dönmüş durumdadır. Bilindiği gibi, daha önce de 500 000 insan **Irak'ta Saddam**'ın zulmünden kaçarak Türkiye'ye sığınmıştı. Gelenler mülteci değil misafir konumundadır. Türkiye Ortadoğu ülkelerinden gelip de ülkemize sığınanlara, mülteci dememektedir.¹

5. Suriye'deki durumun geleceği için muhtemel iki senaryo vardır;

a. **Birinci senaryo iç savaştır.** Baskıcı yönetimin devamı halinde Suriye'deki direniş ilerleyen yıllarda daha da güç kazanacak, sivil itaatsizlik karşısında ülke **iç savaşa** doğru gidecektir. **1982** senesindeki **Hama katliamı** benzeri bir katliam halkı korkutmaktadır. Hama katliamı dünyadan gizlenmişti ama şimdi bu imkânsızdır. Suriye'deki senaryo Nusayri-Sünni çatışmasının kapıda olduğu şeklindedir. Suriye tam bir düğüm noktası gibidir. Suriye'de bir anlamda Arap iç savaşı yaşanıyor. Lübnan'daki Hizbullah ve İran, Esed'e yardım için birlikteler. Karşı tarafta ise **Suudi Arabistan** bulunmaktadır. Esed çökerse krizin bölgeye yayılması tedirginliği vardır.

b. **İkinci senaryo reformların yapılması,** halkla uzlaşmaktır. Geçiş ve dönüşümü öngörebilmek için bu geçiş dönemini kontrol edecek ve otoriteyi sağlayacak bir mekanizma gereklidir. Lakin Mısır'da **ordunun** üstlendiği bu görevi yerine getirecek bir mekanizma Suriye'de yoktur. Arap baharı yaz olacak gibi gözükmektedir.

Bununla birlikte Esed'in, hayal kırıklığına uğrayan halkı güç kullanmadan teskin edebilmesi zordur. Verdiği reform sözlerine kimse inanmamaktadır. Olağanüstü hali kaldırması da aynı güvenlik güçleri aynı yöntemlerle devam ettikçe fazla bir şey ifade etmeyecektir.

Bu her iki halde de Esed'in halkın güvenini kaybettiği, yeniden kazanmasının zor olacağı nedeniyle gidici olduğu söylenebilir.

6. Türkiye'nin yapması gerekenler;

Türkiye Ortadoğu'da politikasını kurarken, mevcut yöneticilere önem verdi, karşılıklı sevgi ve sempatiye dayanan irtibatlar kuruldu; "aile" düzeyinde ilişkiler kuruldu.

Arap Baharı miladından sonra Türkiye ilişkilerini, değişen şartlara uyarak, bu kez sokakla, halkla kurdu. Günümüzün "Arap Sokağı" Esed'e ve diğer Arap diktatörlerine karşıdır. Türkiye de, Mart 2011 tarihinden itibaren Arap sokağı ile birlikte diktatörleri gözden çıkardı; Mısır, Libya ve Suriye'ye açıkça "**halkına özgürlük ver, reform yap, demokrasiye uy, şiddetten uzak dur**" dedi. Türkiye'nin bu tavrı Arap dünyasında da Batıda da **ilkeli tavır** olarak kabul edildi.

Şayet Türkiye böyle yapmasaydı, Arap sokakları da Batı da Türkiye'ye karşı olacaktı. Bu durum bölgesel güç olan Türkiye'nin itibarını artırmıştır.

Türkiye, uzun süredir **bölge liderlerini reformlar** yapmaları konusunda uyarmakta, gerek kapalı gerekse açık bir şekilde reform yapması gerekliliğini Esed'e de iletmekteydi.

a. Suriye'ye bir **dış müdahalenin** önüne geçilmesi en temel önceliklidir. Böyle bir müdahale hem Türkiye hem de bölge için **felaket** anlamına gelecektir. Bölgede meydana gelebilecek büyük parçalanmalar, kırılmalar ve dalgalanmalar **Türkiye'nin çıkarlarına aykırıdır.** Türkiye'nin

çıkartı Suriye'deki problemin bir an önce halledilmesini gerekli kılmaktadır. Suriye'nin ulusal bütünlüğü Türkiye'nin güvenliği açısından hayati öneme sahiptir. Türkiye kesinlikle bir dış müdahalenin önüne geçmelidir ve bu en temel önceliktir.

- b. Türkiye'nin takip edeceği yol haritası Suriye'deki halkların talepleri ile örtüşmelidir. Suriye yönetimi, hukuki ve siyasi reformlar yapmaya ikna edilmelidir.
- c. Suriye'deki bütün unsurlarla, mezheplerle ve alt gruplarla temas halinde olmak, elde edilecek bilgileri değerlendirmek, bu konuda bir mekanizma oluşturmak şarttır.
- d. Suriye'deki rejimi elinde tutan Nusayri azınlığın da bir rejim değişikliğinde her türlü yaşam hakkının korunacağı, özgürlük alanının temin edileceği inancının pekiştirilmesi gerekmektedir.
- e. Türkiye'nin tek başına inisiyatif alması yerine uluslararası aktörlerle koordineli bir şekilde yerel unsurları da içine katarak politikalar geliştirmesi gerekmektedir.
- f. Atılacak adımların İran tarafından işlevsiz hale getirilmesi ihtimaline karşı **İran**'ın da sürece katılması gerekmektedir.
- g. Türkiye Arap dünyasındaki sorunlara ilişkin **AB** ile yakın diyalog halinde olmalıdır.
- h. Esed işler tamamen sarp sarmadan **güvenli bir geçiş** istiyorsa öncelikle yetkilerinin bir kısmını devretmeli, parlamentoda daha çoğulcu bir yapıya geçişin ipuçlarını vermelidir.²

Kısaca;

Bazı güçler, Arap Baharını kontrol etmek, sürecinden saptırmak ve içeriğini boşaltmak isteyebilirler. Suriye'nin istikrarını koruması, reformları yapması gerekmektedir. Suriye'ye demokrasi gelirse **Lübnan** da istikrara kavuşabilecektir.

(1) Bkz. H.T. Fendoglu, "**Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Sorunu**", Stratejik Düşünce Enstitüsü, www.sde.org.tr (4 Aralık 2010).

(2) Geniş bilgi için bkz. www.usak.org.tr (Mayınlı Arazide Yürümenin Adı: Suriye'de Değişimi Zorlamak)

Alıntı (İktibas) Konusunda Açıklamalar

Bu çalışmadan yapılacak alıntılarda (iktibaslarda) 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun 35'inci maddesinde öngörülen şu şartlara uyulmalıdır: (1) İktibas, bir eserin "*bazı cümle ve fıkralarının*" bir başka esere alınmasıyla sınırlı olmalıdır (m.35/1). (2) İktibas, maksadın haklı göstereceği bir nispet dâhilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla yapılmalıdır (m.35/3). (3) İktibas, belli olacak şekilde yapılmalıdır (m.35/5) [Bilimsel yazma kurallarına göre, aynen iktibasların turnak içinde verilmesi ve iktibasın üç satırdan uzun olması durumunda iktibas edilen satırların girintili paragraf olarak dizilmesi gerekmektedir]. (4) İktibas ister aynen, ister mealen olsun, eserin ve eser sahibinin adı belirtilerek iktibasın kaynağı gösterilmelidir (m.35/5). (5) İktibas edilen kısmın alındığı yer belirtilmelidir (m.35/5).

Ayrıca Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulunun 18 Şubat 1981 tarih ve E.1980/1, K.1981/2 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre kararına göre, "iktibas hususunda kullanılan eser sahibinin ve eserinin adı belirtilse bile eser sahibi, haksız rekabet hükümlerine dayanarak Borçlar Kanununun 49. maddesindeki koşulların gerçekleşmesi halinde manevi tazminat isteyebilir". Bu sayfaya izin almadan link verilebilir. Ancak, bu web sayfası, önceden izin alınmaksızın ne suretle olursa olsun, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, tekrar yayımlanamaz, dağıtılamaz, başka internet sitelerine metin olarak konulamaz.

Yukarıdaki şartlara uygun olarak alıntı yapılırken bu çalışmaya şu şekilde atıf yapılması önerilir:

FENDOĞLU, Hasan Tahsin, " Suriye'nin Kriz Yönetim Stratejisi " (18.07.2011)

<http://www.hasantahsinfendoglu.com> / <http://www.sde.org.tr/>